

«бібліотекознавець-бібліограф» (кафедра бібліотекознавства, завкафедрою — проф., д. і. н. Т. І. Ківшар), вищий навчальний заклад вишов на нову: «бібліограф-інформаційний менеджер» (кафедра «Інформаційні ресурси і сервіс», завідувача — проф., к. і. н. В. В. Загуменна). Власними силами із залученням провідних фахівців-каталогізаторів заплановано зробити перший електронний посібник з питань каталогізації.

Спеціалізація «бібліограф - технолог автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем» (кафедра інформаційних технологій та електронних бібліотек, завідувача — доц., к. т. н. О. В. Матвієнко) необхідна для забезпечення наших бібліотек фахівцями, які зможуть працювати в інформаційному режимі.

З метою виконання поставлених завдань факультет тісно співробітничав з УкрІНТЕІ й НБУВ.

Бібліограф-менеджер міжнародних інформаційних ресурсів готується на кафедрі міжнародної інформації, де запроваджено такі нові дисципліни: міжнародна інформація, міжнародний інформаційний сервіс.

Факультет, яким керує М. С. Слободяник, розробляючи програму безперервної практичної підготовки фахівців, має намір укласти договори з усіма провідними бібліотеками, насамперед з лідерами в освоєнні інфотехнологій, що спрямовано на підтримку нового інфосередовища.

Про мережу науково-технічних бібліотек (НТБ), котра являє собою сукупність книгозбірень науково-технічної літератури, довідково-інформаційних та документних фондів, взаємопов'язаних цільовим призначенням, спеціалізацією, складом користувачів, єдиними системами класифікації НТЛ і документів і міжбібліотечного абонементу та депозитарного фондів, побудовану за територіально-галузевим принципом, що має міжвідомчий характер і є водночас невід'ємною частиною бібліотечної системи країни та важливим складником Національної системи науково-технічної інформації, розповіла заст. директора ДНТБ України **О. О. Москаленко**.

Оскільки шлях екстенсивного формування фондів НТБ та органів НТІ себе повністю вичерпав, еволюцію принципів формування фондів, промовець бачить у відмові від вичерпної повноти комплектування і формулює її у вигляді тези «від володіння — до надання доступу».

*Анатолій Бровкін,
заст. генерального директора НБУВ з
бібліотечної роботи,
к. і. н., наук. кер. секції «Міжбібліотечна
кооперація в системі світового обміну інформацій-
ними ресурсами»*

Директори, наукові співробітники й провідні фахівці національних, наукових і галузевих бібліотек, завкафедрами вищих навчальних закладів, викладачі, аспіранти, представники передплатних агенств та журналісти (усього понад 50 учасників та доповідачів) були присутні на секції «*Формування інформаційних ресурсів: традиційні та автоматизовані технології*» (наук. кер. — заввідділом НБУВ, засл. працівник культури України Л. П. Карпова).

Було заслухано 17 доповідей, із них 11 — співробітників та аспірантів бібліотек (вісім зі НБУВ), три — викладачів навчальних закладів культури, чотири — працівників інших установ.

Учений секретар Інформаційно-бібліотечної ради Президії НАН України **А. А. Свобода** розповіла про історію становлення науково-інформаційної діяльності та розвитку основних напрямів досліджень в установах Академії наук, окреслила тенденції розвитку бібліотечно-інформаційного забезпечення, проаналізувала сучасний стан загальноакадемічних ІР. При створенні НАН її видатні фундатори

закладали Національну бібліотеку й бібліотеки академічних інститутів як єдину інформаційну систему, де універсальний фонд головної бібліотеки мав доповнюватися ретельно підібраними фондами за окремими галузями знань.

Сьогодні науково-інформаційне забезпечення дослідницької роботи установ Академії здійснюють 100 бібліотек та близько 70 інформаційних підрозділів її інститутів (загальний фонд 28,5 млн. прим.), діяльність яких спрямована на усунення дефіциту інформації, поліпшення інформування вчених, чому сприяють реорганізація процесів комплектування й обслуговування користувачів, поєднання традиційних і нових джерел інформації, застосування ІТ.

Резерви вдосконалення науково-інформаційної діяльності доповідачка вбачає у ширшому застосуванні сучасних форм використання інформації, зокрема в створенні консорціумів бібліотек

для можливості спільного доступу до пакетів електронних журналів найбільших видавництв світу, в побудові електронних бібліотек наукових видань, у тому числі й проблемно-орієнтованих бібліотек з пріоритетних напрямів розвитку науки.

Стан нормативно-правового забезпечення діяльності книгозбірень країни розглянула н. с. відділу бібліотекознавства НБУВ Г. І. Солоіденко. Проблема бібліотечного права сьогодні не повинна зводитися тільки до питань формування і збереження фондів та встановлення правил їх використання. Нова соціальна роль бібліотек, їх статус мають бути визначені в законодавчих документах.

Основні елементи національної системи ІР та її складової — науково-інформаційних ресурсів національних бібліотек охарактеризувала н. с. відділу комплектування вітчизняною літературою НБУВ, к. і. н. О. В. Воскобойнікова-Гузева. Доповідачка запропонувала конкретне використання маркетингового підходу, в якому вона бачить магістраль формування національною бібліотекою (НБ) власних науково-інформаційних та використання міжнародних ІР, запроваджуючи бібліотечний маркетинг як соціально-економічну необхідність. На етапі формування науково-інформаційних ресурсів НБ слід використовувати такі елементи традиційного маркетингу: стратегічне планування, проведення маркетингових досліджень, фандрейзинг, що є засобом отримання фінансової допомоги, та ін. Маркетинговий підхід, хоча й потребує відповідних організаційно-структурних змін, дає змогу знайти нові шляхи для фінансування і має стати найефективнішим методом роботи бібліотек як науково-інформаційних центрів.

Документально-інформаційний ресурс раритетних та найсучасніших образотворчих видань розкрито у доповіді бібліотекаря І категорії НБУВ Л. М. Гутник. Окреслено перші результати досліджень, започаткованих у секторі естампів і репродукцій 1978 р. з метою вивчення інформаційного потенціалу різних типів видань та відповідності фонду потребам споживачів інформації. Розглянуто проблеми професійної підготовки співробітників, які працюють зі спецвидами образотворчих видань і обслуговують спеціалістів у галузі теорії, історії й практики образотворчого мистецтва, наукової атрибуції та бібліографічного опису аркушевих образотворчих видань. Кожний їх вид — це своєрідний документ епохи, важливе джерело візуальної інформації, яке містить величезний документно-інформаційний потенціал, що допомагає при розв'язанні широкого кола наукових і мистецьких проблем. Тому накопичену інформацію необхідно оперативно включати до інформаційних процесів, поступово переводити в електронні версії, насамперед видання раритетні,

великоформатні й аркушеві. Отже, завдання бібліотеки — не лише накопичувати та зберігати величезний масив ІР, а й розробляти нові форми і методи доведення інформації до споживачів.

Становище зі створенням національного медичного ресурсу бібліотек країни висвітлила заввідділом Державної наукової медичної бібліотеки Н. А. Орлеанська. В умовах реформування системи охорони здоров'я глибока, достовірна, своєчасна інформація є ресурсом наукової діяльності медичних установ та підвищення якості лікарської допомоги населенню. В Україні створена і функціонує унікальна документальна база охорони здоров'я (близько 27 млн. джерел інформації, зосереджених у 1005 бібліотеках різних рівнів). ДНМБ, організаційно-методичний центр, депозитарій медичної літератури країни, вносить чималий вклад у дослідження питань оптимального формування документної бази галузі, створення бібліотечно-бібліографічних ресурсів медичних бібліотек.

Про підсумки наукового дослідження попиту на українські журнали за останні три роки, що зберігаються у залі періодичних видань НБУВ, ішлося у виступі завсектором Л. О. Туровської. Нею було виявлено картину читацького попиту на вітчизняні періодичні видання і визначено шляхи оптимізації формування та використання журнального фонду. Джерелознавчий аналіз інформаційного потенціалу цих видань дав можливість скласти об'єктивне уявлення про концепцію кожного конкретного видання, його зміст, спрямованість, завдання. Всебічне вивчення ІП читачів є передумовою для створення універсальної системи їх бібліотечно-інформаційного забезпечення.

Завсектором відділу зарубіжної україніки НБУВ, к. ф. н. Г. Г. Дідківська визначила осібне місце цих фондів, основу котрих становить література, якої немає ні в загальному фонді, ні у фондах інших відділів і залів. Тут зберігаються видання починаючи з 1922 р., Бібліотека отримувала їх як обов'язковий примірник конфіскованого друку; сюди передавалися книги, вилучені з інших бібліотек України.

Відділ створено у вересні 1991 р. Відтоді його обсяг зріс приблизно в шість разів, а науково-інформаційний потенціал збагачується і збільшується.

Роль обов'язкового примірника у формуванні ІР й особливості розвитку національного книговидання проаналізувала завсектором НБУВ А. О. Кочубей. Значення букваря та тенденції підручникотворення в інформаційному просторі країни висвітлила викладач Української академії друкарства О. З. Клименко.

На необхідність змін у навчанні бібліотечних працівників та створення з цією метою центру

безперервної освіти для бібліотекарів з використанням проблемно-модульного навчання звернула увагу присутніх завкафедрою Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв, к. п. н., проф. **В. К. Скар**. У межах підготовки й перепідготовки мають розглядатися такі питання:

- ✓ робота в автоматизованих інформаційних бібліотечних системах та програмне забезпечення АІБС;
- ✓ інтелектуальна свобода й доступність інформації в демократичному суспільстві;
- ✓ комунікативне та інформаційне забезпечення, комп'ютерні технології, створення програм розвитку регіонів;
- ✓ створення і використання електронних видань у бібліотеках;
- ✓ комфортність обслуговування читачів як показник рівня роботи книгозбірень;
- ✓ пошук додаткових джерел їх фінансування.

Створення Державної науково-педагогічної бібліотеки України логічно завершує тривалий період становлення і розвитку мережі освітянських книгозбірень, відзначила директор ДНПБ **П. І. Рогова**. Вона окреслила основні напрями діяльності бібліотеки. Її сукупний ІР, що склався з фондів Наукової бібліотеки Інституту педагогіки АПН України та Центральної освітянської бібліотеки Міністерства освіти України, становить близько 700 тис. од. зб. Ресурси освітянських бібліотек країни мають прислужитися найповнішому задоволенню ІП користувачів і справі реформування національної освіти.

На особливостях формування ІР для організаторів дитячого та юнацького читання спинилася викладач Рівненського державного гуманітарного університету **Ж. В. Бабенко**. Вони накопичуються за рахунок інформації, що функціонує на двох рівнях: первиннодокументальному і вториннодокументальному. За визначенням доповідачки, перші — це сукупність документів, які фіксують результати пізнання об'єктивної дійсності й створюються фахівцями в галузі дитячого (юнацького) читання, літератури, психології, педагогіки тощо. Другі — сукупність документів, утворюваних внаслідок аналітико-синтетичної обробки первинних документів фахівцями інформаційної сфери. Обидва компоненти ІР тісно взаємопов'язані. Доповідачка детально розглянула саме первиннодокументальні потоки інформації для визначеної категорії читачів.

В УААН започатковано програму «Історія аграрної науки та біографістика». Завсектором Центральної наукової сільськогосподарської бібліотеки УААН, к. е. н. **З. П. Кирпаль** розкрила специфіку процесу відбору архівних матеріалів для виконання цієї програми.

Досвід організації використання зарубіжних

інформаційних продуктів підсумувала заввідділом іноземного комплектування НБУВ **Т. І. Арсеєнко**. Крім уже традиційного МКО, підрозділ закуповує видання на різних видах носіїв інформації на конкурсних засадах, на тендерній основі. Світова бібліотечна практика свідчить: саме періодичні видання найчастіше є їх об'єктом. Кваліфіковано підготовлений і проведений тендер дає змогу раціонально розпорядитися обмеженими бюджетними коштами на комплектування бібліотек, створює умови для об'єктивного й всебічного аналізу того інформаційного продукту, що закуповуватиметься, враховуючи інтереси держави.

Цей напрям бібліотечної діяльності забезпечує якісно нове використання світових інформаційних продуктів. **Т. І. Арсеєнко** ознайомила присутніх із загальними вимогами до проведення будь-якого тендеру по закупівлі іноземної періодики і специфічними моментами, характерними для його проведення НБУВ.

Співробітництво в організації передплати на періодичні видання запропонувала латвійська фірма ТОВ «Передплатне агентство Р.К.С.» в особі директора **Л. О. Мухіна**.

Менеджер по зв'язках із громадськістю тижневика «Eastern Economist» **Любов Батіг** презентувала цей перший в Україні англomовний інвестиційний журнал з питань бізнесу як джерело ділової зарубіжної періодики.

Також заслухано доповіді директора Центру інформаційних ресурсів Посольства США в Україні, к. п. н. **В. С. Пашкової** та співробітника цієї організації к. т. н. **О. В. Васильєва** щодо ІР США на Web-сторінках Internet.

У прочитаних на секції доповідях простежено роль бібліотек у створенні ІР суспільства, розробці високоефективного механізму інформаційного забезпечення фундаментальної і прикладної науки; проаналізовано українську законодавчу й нормативну базу з питань бібліотечно-інформаційних ресурсів; окреслено сучасний стан системи книговидання та книгорозповсюдження; визначено нові тенденції у розвитку мережі підготовки й перепідготовки бібліотечних кадрів.

Любов Карпова,
засл. працівник культури України,
заввідділом НБУВ,
Вікторія Матусевич,
н. с. НБУВ, к. і. н.

© Карпова Л. П., Київ, 2001
© Матусевич В. В., Київ, 2001